

SKÓGRÆKTARFÉLAG ÍSLANDS

THE ICELANDIC FORESTRY ASSOCIATION

SKÚLATÚN 6, 105 REYKJAVÍK

SÍMI 551 8150 – VEFFANG www.skog.is - NETFANG skog@skog.is

Reykjavík, 15. des. 2011

Umhverfissráðuneytið
Skuggasundi 1
150 Reykjavík
postur@umhverfisraduneyti.is

Skógræktarfélag Íslands fagnar því að umhverfissráðuneytið skuli gefa kost á opnu umsagnarferli vegna s.k. „Hvítbókar um löggjöf til verndar náttúru Íslands“. Hvítbókin er skýrsla nefndar á vegum ráðuneytisins hvers viðfangsefni í tvö ár var að „leiða saman þekkingu á ólíkum sviðum í því skyni að gera ítarlega og alhliða úttekt á lagaumhverfi náttúruverndarmála og leggja grunn að smíði nýrrar löggjafar“ eins og fram kemur í formála hennar. Skýrslan er afar löng (477 bls.), málfar og stíll hennar er með mestu ágætum. Einnig er hún skreytt fjölmörgum fallegum myndum af fáklæddu landslagi. Þegar nefndin var skipuð af umhverfissráðherra haustið 2009, var áhersla lögð á að nefndin skyldi hafa víðtækt samstarf við hagsmunaaðila, almenning og sveitarfélög í starfi sínu. Þar sem skýrslan er enn opin til umsagnar, hefði þó, að mati Skógræktarfélags Íslands, mátt bíða með að gefa skýrsluna út í vönduðum viðhafnarbúningi þar til ráðuneytið væri búið að taka tillit til þeirra efnislegu athugasemda sem kallað er eftir með opnu umsagnarferli.

Samkvæmt íslenskri orðabók merkir „Hvítbók“: „bók sem ríkisstjórn gefur út til að skýra afstöðu sína til e-s tiltekins máls“. Hvítbók (e. white paper) af þessu tagi er þá jafnan ætlað að upplýsa almenning og vera grundvöllur skynsamlegra ákvarðana í stjórn málum og stefnumótun. Því miður eru þær hugmyndir sem fram eru settar í ritinu litadár af þröngri sýn og of augljósum hagsmunatengslum leiðandi höfunda við þær stofnanir sem ætlað er, skv. skýrslunni, að stækka og eflast, nái tillögur skýrsluhöfunda fram að ganga í löggjöf og breytingum á stofnanaskipulagi stjórnarráðsins. Af þeim sökum mun skýrslan ekki nýtast sem trúverðugur grunnur að löggjöf um þennan þýðingarmikla málaflokk. Margar staðhæfingar sem settar eru fram í ritinu eru umdeilanlegar og ótrúverðugar, því lítið er haft fyrir að undirbyggja þær með vísun til heimilda eða á grundvelli vísindalegra rannsókna. Aðrar staðhæfingar í hvítbókinni eru villandi eða beinlínis rangar, t.d. þær sem varða meintar ógnir sem eiga að stöðja að íslenskri náttúru. Notkun og skýring hugtaka er einnig þokukennd, villandi og þversagnarkennd. Rangfærslur, tvímæli og villur geta seint orðið grundvöllur að góðri löggjöf.

Skógræktarfélag Íslands lýsir sig í grundvallaratriðum ósammála þeirri hugmyndafræði og þeim falska skilningi á fyrirbærinu „náttúra“ sem höfundar

hafa kosið að nota sem grunn að skýrslu nefndarinnar. Gengið er út frá því í skýrslunni að viðleitni þjóðarinnar til að rækta upp landið og gera það frjósamara og grænna sé í andstöðu við „náttúruna“ og líffjölbreytni hennar sem hafi eigin rétt og hagsmuni að verja gegn ásælni mannsins. Að mati Skógræktarfélags Íslands eru höfundar hér á rangri braut sem mun leiða til alvarlegra átaka ef fylgt verður í löggjöf. Það lýsir miklum hroka að ætla einhverri stofnun eða hópi fræðimanna völd til að taka að sér e.k. klerkavald að verja rétt náttúrunnar gegn mannum (þjóðinni).

Í skýrslunni er lítið fjallað um eyðingu skóga, annars gróðurs og jarðvegs og ekkert um mikilvægi þess að endurreisa þá auðlind sem felst í starfhæfum og framleiðandi vistkerfum á landi eftir margra alda áníðslu. Hin falska ímynd um fullkomið og eftirbreytnivert, líflaust ástand lands sem þurfi að vernda gegn breytingum, gengur líkt og rauður þráður í gegnum alla skýrsluna. Það þrátt fyrir að fjölmargar rannsóknir hérlendis bendi ótvírætt til að hér hafi orðið gríðarlegar breytingar frá því landið var numið á 9. öld. Landnámi Íslands fylgdi eyðing skóga og kjarrs og í kjölfar þess fylgdi gróður- og jarðvegseyðing sem eiga sér helst hliðstæður í löndum með heitt og þurrt loftslag við miðbaug. Í ljósi þess er óskiljanlegt hvernig skýrsluhöfundar hafa komist að þeirri niðurstöðu að íslensk náttúra hafi orðið fyrir minni áhrifum en náttúra annarra landa (bls. 28).

Þau viðhorf og andblær sem bent er á hér að ofan eiga sér stað víða í skýrslunni. Þótt ekki sé hér gerð tæmandi samantekt er rétt að taka nokkur dæmi úr hvítbókinni um staðhæfingar sem endurspeglar þessi viðhorf og einnig vísað til blaðsíðna sem svipað er uppi á teningnum þótt textinn sé ekki endurtekinn hér:

- bls. 22, „töluverðs misskilins gætti um tillöguna.“, bls. 28, bls. 32 „Sérstaða íslenskrar náttúru og fágæti og sú staðreynd að hún hafi lengi verið ósnortin.“, bls. 38, „ Þar og á mörgum öðrum sviðum hefur Ísland skuldbundið sig með evrópskum eða alþjóðlegum samningum. Aðrir samningar kveða á um verndun líffræðilegrar fjölbreytni og Ísland er aðili að ýmsum samningum sem miða að því að stemma stigu við útbreiðslu ágengra lífvera, bæði á landi og í hafi, sem rýrt geta fjölbreytni vistkerfa og ógnað tegundum og stofnum. Það er alkunna að einangruðu eyjalífríki, eins og Íslandi, með tiltölulega fáum tegundum og stuttri fæðukeðju er sérstaklega hætt við skakkaföllum og raski af völdum ágengra framandi tegunda.“,
- bls. 49, „Fylgjast þarf með útbreiðslu ágengra framandi tegunda og grípa sem fyrst til aðgerða þar sem þær geta ógnað tegundaauðugum og mikilvægum svæðum.“,
- bls. 52, bls. 61,
- bls. 63, „Eina raunverulega verndaraðgerðin er að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og þar með úr hlýnun jarðar“,
- bls.80, „Nú, í byrjun 21. aldar, gæti verið að hefjast þriðja tímabil ásýndarbreytinga í íslensku landslagi með útbreiðslu nýrra plöntutegunda, einkum barrtrjáa og lúpínu.“,
- bls. 81, bls.82, bls. 109, bls. 115, bls.124, bls. 127, bls. 128, bls.141, bls. 150,

- 155, bls. „Með hliðsjón af þessu verður að álykta að heimild 54. gr. nái m.a. til verndunar lífríkis hafsins þó ekki hafi henni verið beitt í því skyni enn sem komið er.“,
- bls. 159 „Telur nefndin fulla ástæðu til að huga að því að sameina þau náttúruverndarlögum.“,
- bls. 166, bls. 187, bls. 188, bls. 197, bls. 278, bls. 279, bls. 282, bls. 286, bls. 287, bls. 291, bls. 292, bls. 293, bls. 294, bls. 295, bls. 296, bls. 297, bls. 298, bls. 299, bls. 300, bls. 301,
- bls. 302 „Nefndin telur að ákveðins misskilnings gæti um tilgang þeirra breytinga sem hún leggur til á 41. gr. nvl. en einhverjir hafa litið svo á að tillögur nefndarinnar feli í sér altækt bann við því að nota aðrar plöntur til ræktunar en þær sem birtar eru í Flóru Íslands frá 1948. Sá misskilningur kann að skýrast af því að þegar tillögurnar voru kynntar var ekki búið að birta reglugerð nr. 398/2011, um breytingu á reglugerð nr. 583/2000, um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda, en þar er birtur heildarlisti yfir 438 innlendar plöntutegundir sem teljast til íslensku flórunnar. Meðal þeirra eru margar af þeim hefðbundnu plöntum sem nýttar eru til skógræktar. Nefndin ítrekar þá afstöðu sína að þörf sé á sérstakri aðgæslu við innflutning, dreifingu og ræktun framandi tegunda hér á landi, sér í lagi í ljósi sérstöðu Íslands sem eyríkis með viðkvæma og sérstaka náttúru. Þá aðgæslu er aðeins hægt að viðhafa með því að tryggja að ávallt sé leitað leyfis fyrir nýjum tegundum sem eru óþekktar, sem ekki hafa verið fluttar inn áður né leyfðar samkvæmt reglugerð. Með því að hafa eingöngu reglur um þær tegundir sem er bannað að flytja inn er verið að veita heimild til innflutnings á öllum öðrum lífverum, einnig þeim sem kunna að vera skaðlegar og geta valdið röskun á íslenskrri náttúru.“,
- bls. 303, bls. 334,
- bls. 376, „Ríkari áhersla á vistfræðilega nálgun rennir stoðum undir aukið hlutverk Náttúrufræðistofnunar Íslands og telur nefndin að styrkja þurfi stöðu Náttúrufræðistofnunar Íslands sem miðlægrar stofnunar“, bls. 407, bls. 408, bls. 411, bls. 431, bls. 440, bls. 444.

Þá verður ekki hjá því komist að ítreka gagnrýni félagsins á vinnubrögð en þau voru um margt með endemum. Í svarbréfi frá umhverfisráðuneytinu dags. 6. september 2011 er ítarleg umsögn félagsins vegna frumvarps til breytinga á náttúruverndarlögum léttvæg fundin og telja höfundar bréfsins, Steinunn Fjóla Sigurðardóttir og Sigurður Þráinsson, að um misskilning félagsins sé að ræða. Því miður bólar ekki á neinni viðleitni til að svara efnislega þeim fjölmörgu athugasemdum sem félagið lagði fram í umsögn sinni.

Í skýrslu nefndarinnar er vísað til skuldbindinga Íslands gagnvart ýmsum alþjóðlegum sáttmálum og samningum. Má þar nefna evrópska landslagssáttmálann, Bernarsamninginn, Ramsarsamninginn, Samninginn um líffræðilega fjölbreytni, o.fl. (bls. 89-95). En þar birtist furðulegt tómlæti gagnvart alþjóðlegum sáttmálum. „Við töku ákvarðana um náttúru Íslands og umhverfi skulu stjórnvöld byggja á meginreglum umhverfisréttar“ stendur í drögum að nýrri stjórnarskrá og með meginreglum umhverfisréttar er vísað til *allra* alþjóðasáttmála, ekki síst þeirra sem hafa jafn ríkt vægi og sáttmálar Sameinuðu þjóðanna. Hvergi er í skýrslunni getið um samning Sameinuðu þjóðanna um varnir gegn eyðimerkurmyndun og ekki einu sinni

loftslagssamningi S.P. Samningurinn um varnir gegn eyðimerkurmyndun tók gildi 1996 og var staðfestur af Alþingi 1997. Á vegum Sameinuðu þjóðanna er 17. júní ár hvert alþjóðlegur jarðvegsverndardagur. Samningurinn leggur áherslu

á þurrkasvæði jarðar, en hann gefur verðmæta leiðsögn um leiðir til að vinna að verndun landgæða um heim allan. Loftslagssamninginn ætti að vera óþarfi að fjölyrða um, enda ætti hann að vera öllum kunnur þeim sem á annað borð fylgjast með fréttum.

Orðið eyðimörk táknar skóg sem hefur breyst í auðn. Ísland hefur tapað 97% af skógarþekju sinni, stórum hluta gróðurlenda og helming jarðvegs frá landnámi. Á nokkur þjóð jafn viðeigandi orð yfir slíka glötun landkosta? Í Eyðimerkursáttmálanum kemur m.a. fram áhersla á gerð heildstæðra landgræðsluáætlana, sjálfbæra landnýtingu, hlutverk frjálsra félagasamtaka og samstarf á sviði fræðslu og ráðgjafar.

Sem almenn andsvör við hugmyndafræði skýrslunnar skal hér látið nægja að vísa til tveggja samþykktu aðalfundar Skógræktarfélags Íslands 2011 sem haldinn var á Grundarfirði í lok ágústmánaðar s.l.:

Ályktun 3

Aðalfundur Skógræktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2.-4. september 2011, beinir því til stjórnvalda að tryggja góða opinbera umræðu á sviði skógræktar, náttúruverndar og landnýtingar með vönduðum málalíbúnaði. Málefnaleg og fagleg umræða getur því einungis farið fram að vel sé staðið að reifun máls. Eðlilegt er að gerðar séu ríkar kröfur til greinargerða, álitsergerða stofnana, lagafrumvarpa og reglugerða sem liggja til grundvallar almennri umræðu. Hið sama gildir vitaskuld um upplýsingagjöf stjórnvalda til alþjóðlegra stofnana. Upplýst og fordómalaus umræða er forsenda góðrar stjórnsýslu og stjórnvöldum á hverjum tíma ber skylda til að byggja allar aðgerðir sínar á traustum faglegum grunni.

Ályktun 4

Aðalfundur Skógræktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2.-4. september 2011, telur að náttúruvernd á Íslandi þurfi að fela í sér virka uppgræðslu rýrs og rofins lands og endurreisn skóga. Unnið verði af frjálslyndi og umburðarlyndi og notaðar þær tegundir trjáa og annarra plantna sem best eiga við, óháð uppruna þeirra. Fundurinn lýsir andstöðu við þá hugmyndafræði að náttúruvernd felist einkum í viðhaldi á óbreyttri ásýnd og óbreyttu ástandi lands. Síst á slík hugmyndafræði að ráða för í stefnu stjórnvalda í meðferð auðna af manna völdum.

Með góðum skógræktarkveðjum
Fyrir hönd stjórnar Skógræktarfélags Íslands,

Brynjólfur Jónsson
framkvæmdastjóri